

“ኢንዱስትሪ – መር ኢኮኖሚ” – የኢህአዴግ ጉራ እና ሥራ

JULY 13, 2017

ስዩም ተሾመ

ባለፉት አስር አመታት “የሀገራችን ኢኮኖሚ በ 11% አደገ፣ ተመነደገ” ሲባል “እሴ...እንዳፋችሁ ያድርግል!” ብለን ዝም አልን። በ GTP-I የእቅድ ዘመን “ኢንዱስትሪ-መር ኢኮኖሚ ለመገንባት መሰረት እንጥላለን... በኢኮኖሚው ውስጥ መዋቅራዊ ለውጥ ለማምጣት የማኑፋክቸሪንግ ዘርፉ በ 25% ማደግ አለበት” ሲሉን “መልካም” ብለን ለውጡን በጉጉት መጠበቅ ጀመርን። እቅዱ ተለጠጠ... ተቀደደ... ሲሉ ከርመው ከአምስት አመት በኋላም “ኢኮኖሚው በ 10.6% ብቻ አድጓል” አሉንና ዝም።

ቆይ...ምነው “መዋቅራዊ ለውጥ” ምናምን ብላችሁን ነበርኩ። “ከጠቅላላው የሀገሪቱ የምርት መጠን ውስጥ የኢንዱስትሪው ድርሻ ስንት ሆነ?” ብለን ስንጠይቅ “አይ እንደስትሪው እንኳን ቀድሞ ከነበረበት 12% ወደ 14% ብቻ ነው ያደገው” ብለውን እርፍ። “ይቺም ቁጥ ሆኖ ለሁለት ተሰነጠቀች” እንደሚባለው የ 2% ጭማሪ ለሦስት ተሰነጠቀች። ከዚህ ውስጥ ከግማሽ በላይ የሚሆነው ጭማሪ የመጣው ከግንባታው ዘርፍ (Construction sector) ሲሆን የተቀሩት የማምረቻ ዘርፍ (Manufacturing sector) ባለበት ቆሟል፤ የአነስተኛ ማምረቻ ተቋማት (Small-scale manufacturing enterprises) ድርሻ ደግሞ ጭረሽ ቀንሷል (ለዝርዝሩ GTP-I አፈፃፀም ሪፖርትን ይመልከቱ)

በአንድ ሀገር ውስጥ ኢንዱስትሪ-መር ኢኮኖሚ ለመገንባት፤ አንደኛ፡- ጥቃቅንና አነስተኛ ተቋማት ወደ መካከለኛና ትላልቅ ተቋማት ደረጃ ሲያድጉ፤ ሁለተኛ፡- ትላልቅ የሀገር ውስጥና የውጪ ድርጅቶች በዘርፉ ሰሰማሩ ነው። ላለፉት አስር አመታት ኢኮኖሚው በ 11% አደገ እየተባለ የኢንዱስትሪ ክፍለ ኢኮኖሚ ከነበረበት ፈቀቅ ያላለው እነዚህን መሠረታዊ ለውጦች ማምጣት ስላልቻለ ነው። የኢህአዴግ መንግስት ላለፉት አመታት “ኢንዱስትሪ-መር ኢኮኖሚ እንገነባለን!” ሲል ኖሮ የኢህአዴግ መንግስት ዛሬ ደግሞ “በቀጣይ አስር አመታት ውስጥ በኢንዱስትሪ ከአፍሪካ ቀዳሚ ሀገር እናደርጋታለን” ማለት ጀምሯል። ዛሬ ግን የኢህአዴግ አመራሮች፤ “የኢንዱስትሪ ልማት የሚመጣው በስራ እንጂ በጉራ አይደለም” ብሎ እቅጩን መናገር ያስፈልጋል።

የኢህአዴግ መንግስት “ኢንዱስትሪ መር ኢኮኖሚ እገነባለሁ፣ መዋቅራዊ ለውጥ አመጣለሁ” እያለ መሬከር ከጀመረ አመታት ቢቆጠሩም በዘርፉ የተመዘገበው እድገት እዚህ ግባ የሚባል አይደለም። ስለዚህ፣ የኢህአዴግ አመራሮች የተለመደ የፖለቲካ ፕሮፓጋንዳ ከመንፋት ይልቅ “የኢንዱስትሪ ዘርፉ በሚፈለገው ፍጥነት ለምን አላደገም?” ብለው ራሳቸውን መጠየቅ አለባቸው። ለዚህ ደግሞ መንግስት ለዘርፉ እድገት ያበረከተውን አስተዋፅዖ ከፓርቲው ሸውራራ አይዲዮሎጂ ውጪ፣ በስነ-ምጣኔ መርህ ላይ ተመስርቶ ማየትና ማስተካከል አለበት። ላለፉት አስር አመታት የሰማነውን ጉራ ለቀጣይ አስር አመት ብንሰማ ጆራችን ይደነቁራል እንጂ የኢንዱስትሪው አያድግም። ምክንያቱም፣ በቀጣይ አስር አመታት ኢንዱስትሪ እንዲያድግ ላለፉት አስር አመታት ለምን እንዳላደግ መጠየቅና ማወቅ ያስፈልጋል።

ላለፉት አስር አመታት ለኢትዮጵያ ኢንዱስትሪ እድገት ማነቆ የሆኑ ሦስት መሰረታዊ ችግሮች አሉ። እነሱም፣ 1ኛ፡- የኢህአዴግ መንግስት በቢዝነስ ስራ መሠማራቱ፣ 2ኛ፡- እንደ መንግስት ሥራው አለመስራቱ፣ 3ኛ፡- የግል ተቋማትን አላሰራ ማለቱ ናቸው።

“Business and politics are still strongly entwined in Ethiopia. State-owned enterprises still dominate many manufacturing industries and service sectors, and party-affiliated endowments have taken many of the business opportunities left for private engagement. Discretionary allocation of public resources lends itself to political capture by interest groups. ...Against this background, the main challenge is to make policy decisions more transparent and ensure the accountability of policymakers.” Industrial policy in Ethiopia /Tilman Altenburg. – Bonn : DIE, 2010.

ባለፉት አስር አመታት “የሀገራችን ኢኮኖሚ በ 11% አደገ፣ ተመነደገ” ሲባል “እሰይ...እንዳፋችሁ ያድርግል!” ብለን ዝም አልን። በ GTP-I የእቅድ ዘመን “ኢንዱስትሪ-መር ኢኮኖሚ ለመገንባት መሰረት እንጥላለን... በኢኮኖሚው ውስጥ መዋቅራዊ ለውጥ ለማምጣት የማኑፋክቸሪንግ ዘርፉ በ 25% ማደግ አለበት” ሲሉን “መልካም” ብለን ለውጡን በጉጉት መጠበቅ ጀመርን። እቅዱ ተለጠጠ... ተቀደደ... ሲሉ ከርመው ከአምስት አመት በኋላም “ኢኮኖሚው በ 10.6% ብቻ አድጓል” አሉንና ዝም።

ቆይ...ምነው “መዋቅራዊ ለውጥ” ምናምን ብላችሁን ነበር’ኮ። “ከጠቅላላው የሀገሪቱ የምርት መጠን ውስጥ የኢንዱስትሪው ድርሻ ስንት ሆነ?” ብለን ስንጠይቅ “አይ እንደስትሪው እንኳን ቀድሞ ከነበረበት 12% ወደ 14% ብቻ ነው ያደገው” ብለውን እርፍ። “ይቺም ቂጥ ሆና ለሁለት ተሰነጠቀች” እንደሚባለው የ 2% ጭማሪ ለሦስት ተሰነጠቀች።

ከዚህ ውስጥ ከግማሽ በላይ የሚሆነው ጭማሪ የመጣው ከግንባታው ዘርፍ (Construction sector) ሲሆን የተቀሩት የማምረቻ ዘርፍ (Manufacturing sector) ባለበት ቆሚል፣ የአነስተኛ ማምረቻ ተቋማት (Small-scale manufacturing enterprises) ድርሻ ደግሞ ጭረሽ ቀንሷል (ለዘርዘሩ GTP-I አፈፃፀም ሪፖርትን ይመልከቱ)

በአንድ ሀገር ውስጥ ኢንዱስትሪ - መር ኢኮኖሚ ለመገንባት፣ አንደኛ፡- ጥቃቅንና አነስተኛ ተቋማት ወደ መካከለኛና ትላልቅ ተቋማት ደረጃ ሲያድጉ፣ ሁለተኛ፡- ትላልቅ የሀገር ውስጥና የውጪ ድርጅቶች በዘርፉ ስሰማሩ ነው። ላለፉት አስር አመታት ኢኮኖሚው በ 11% አደገ እየተባለ የኢንዱስትሪ ክፍለ ኢኮኖሚ ከነበረበት ፈቀቅ ያላለው እነዚህን መሠረታዊ ለውጦች ማምጣት ስላልቻለ ነው። የኢህአዴግ መንግስት ላለፉት አመታት “ኢንዱስትሪ-መር ኢኮኖሚ እንገነባለን!” ሲል ኖሮ የኢህአዴግ መንግስት ዛሬ ደግሞ “በቀጣይ አስር አመታት ውስጥ በኢንዱስትሪ ከአፍሪካ ቀዳሚ ሀገር እናደርጋታለን” ማለት ጀምሯል። ዛሬ ግን ለኢህአዴግ አመራሮች፣ “የኢንዱስትሪ ልማት የሚመጣው በስራ እንጂ በጉራ አይደለም” ብሎ እቅጩን መናገር ያስፈልጋል።

የኢህአዴግ መንግስት “ኢንዱስትሪ መር ኢኮኖሚ እንገነባለሁ፣ መዋቅራዊ ለውጥ አመጣለሁ” እያለ መጠኑ ከጀመረ አመታት ቢቆጠሩም በዘርፉ የተመዘገበው እድገት እዚህ ግባ የሚባል አይደለም። ስለዚህ፣ የኢህአዴግ አመራሮች የተለመደ የፖለቲካ ፕሮፓጋንዳ ከመንፋት ይልቅ “የኢንዱስትሪ ዘርፉ በሚፈለገው ፍጥነት ለምን አላደገም?” ብለው ራሳቸውን መጠየቅ አለባቸው። ለዚህ ደግሞ መንግስት ለዘርፉ እድገት ያበረከተውን አስተዋፅዖ ከፓርቲው ሸውራራ አይዲዮሎጂ ውጪ፣ በስነ-ምግባር መርህ ላይ ተመስርቶ ማየትና ማስተካከል አለበት። ላለፉት አስር አመታት የሰማነውን ጉራ ለቀጣይ አስር አመት ብንሰማ ጆራችን ይደነቁራል እንጂ የኢንዱስትሪው አያድግም። ምክንያቱም፣ በቀጣይ አስር አመታት ኢንዱስትሪ እንዲያድግ ላለፉት አስር አመታት ለምን እንዳላደግ መጠየቅና ማወቅ ያስፈልጋል።

ላለፉት አስር አመታት ለኢትዮጵያ ኢንዱስትሪ እድገት ማነቆ የሆኑ ሦስት መሰረታዊ ችግሮች አሉ። እነሱም፣ 1 ኛ፡- የኢህአዴግ መንግስት በቢዝነስ ስራ መሠማራቱ፣ 2 ኛ፡- እንደ መንግስት ሥራው አለመስራቱ፣ 3 ኛ፡- የግል ተቋማትን አላሰራ ማለቱ ናቸው። የተለያዩ መረጃዎችን ዋቢ በማድረግ ችግሮቹን በአጭሩ ለመዳሰስ እሞከራለሁ።

1 ኛ፡- የኢህአዴግ መንግስት ቢዝነስ ይሰራል!

አንዳንድ የስነ-ምግባር ዘርፍ ባለሙያዎች እንደሚያስረዱት፣ ኢትዮጵያ ውስጥ የግል ተቋማት ድርሻ በጣም ውስን የሆነው ፖለቲካና ቢዝነስ እርስ-በእርስ በመጠላለፋቸው ምክንያት እንደሆነ ይገልጻሉ። በሀገራችን ትላልቅ የአገልግሎትና ማምረቻ ተቋማት በመንግስት ይዞታ ስር መሆናቸው እንዳለ ሆኖ የኢህአዴግ አባል ድርጅቶች “Endowment” በሚል ስያሜ የራሳቸው የቢዝነስ ተቋማት አላቸው። በዚህ ምክንያት፣ የፓርቲው ከፍተኛ አመራሮች ከፖለቲካ በተጨማሪ በቢዝነስ እንቅስቃሴ ቀጥተኛ የሆነ የጥቅም ትስስር አላቸው። ለምሳሌ፣ “Tilman Altenburg” የተባሉ የስነ-ምግባር ምሁር ከጀርመን የዓለም-አቀፍ ልማት ድርጅት ጋር በመተባበር በኢትዮጵያ የኢንዱስትሪ ፖሊሲ ላይ በሰሩት ጥናት የኢህአዴግ መንግስት ፖሊሲ አውጪዎች በቢዝነስ ዘርፉ ውስጥ በቀጥታ ተሳታፊ በመሆናቸው ምክንያት የሀገሪቱን የኢንዱስትሪ ፖሊሲ ግልፅነትና ተጠያቂነት ለማረጋገጥ በጣም አስቸጋሪ እንዳደረገው እንዲህ ሲሉ ገልፀውታል፡-

“Business and politics are still strongly entwined in Ethiopia. State-owned enterprises still dominate many manufacturing industries and service sectors, and party-affiliated endowments have taken many of the business opportunities left for private engagement. Discretionary allocation of public resources lends itself to political capture by interest groups. ...Against this background, the main challenge is to make policy decisions more transparent and ensure the accountability of policymakers.” Industrial policy in Ethiopia /Tilman Altenburg. – Bonn : DIE, 2010.

ከዚህ በተጨማሪ፣ የኢህአዴግ መንግስት የግል ተቋማት በየትኞቹ የኢንዱስትሪ ዘርፎች መሰማራት እንዳለባቸው በራሱ ይወሰናል። ሆኖም ግን፣ የመንግስት ኤጀንሲዎችና አመራሮች የገበያ ፍላጎቱን የለውጥ ሂደትና የባለሀብቶችን ፍላጎት

ለመወሰን ብቃትና ክህሎት የላቸውም። ለምሳሌ፣ በተለያዩ የሀገሪቱ አካባቢዎች እየተገነቡ ያሉት የኢንዱስትሪ ፓርኮች የዚህ ማሳያ ናቸው። በእነዚህ ፓርኮች ውስጥ የሚመረቱ የምርት ዓይነቶች ውስን ከመሆናቸው በተጨማሪ በመንግስት ኃላፊዎች የተወሰኑ ናቸው። ከላይ የተጠቀሰው ጥናት አቅራቢ፣ የኢህአዴግ መንግስት ያለ ቦታው ገብቶ ከሚፈተኙት እንደ መንግስት የሚጠበቅበትን ስራ በአግባቡ መስራት አለበት በማለት ይመክራል፡-

“Policymakers should acknowledge that private entrepreneurs are better equipped to recognise market trends and take advantage of new opportunities than government agencies. Thus industrial policy should move away from predefining priority sectors and instead focus on skills development and on creating incentives for entrepreneurs in order to develop innovations and disseminate new business models throughout the country.” Industrial policy in Ethiopia /Tilman Altenburg. – Bonn : DIE, 2010.

2 ኛ፡- የኢህአዴግ መንግስት ሥራውን አይሰራም!

ከላይ እንደተጠቀሰው፣ የኢንዱስትሪውን እድገት ለማረጋገጥ የኢህአዴግ መንግስት መደበኛ ሥራ መሆን ያለበት በሰው ኃይል ስልጠና እና ለሥራ ፈጣሪዎችንና ባለሀብቶች ምቹ ሁኔታ መፍጠርና ማበረታታት ነው። ነገር ግን፣ ለምሳሌ አቶ ሰለሞን ዲባባ የተባሉ ፀኑራ “Industrial Development in Ethiopia – Background, Challenges and Opportunities” በሚል ርዕስ ባቀረቡት የትንታኔ ፅሁፍ፣ የሰለጠነ የሰው ኃይል አቅርቦት ችግር (Lack of skilled manpower) ለዘርፉ እድገት ዋና ማነቆ እንደሆነ ይገልጻሉ። ለባለሀብቶችና ሥራ ፈጣሪዎች የሚሰጠው ማበረታቻና ድጋፍ ግልፅነት የጎደለውና አድላዊ መሆኑን አያይዘው ጠቅሰዋል። ይጠቅሳሉ።

በሌላ በኩል “Tilman Altenburg” ባደረገው ጥናት፣ ከሥራ-ፍቃድ፣ የመስሪያ ቤቅ፣ ብድርና የውጪ ምንዛሬ አቅርቦት አንጻር በመንግስት የሚደረገው ድጋፍና ማበረታቻ አድላዊና ግልፅነት የጎደለው እንደሆነ ጠቅሷል። በአንጻሩ የኢትዮጵያ ኢንቸስትመንት ኮሚሽን መስሪያ ቤት ደግሞ በኢትዮጵያ ለውጪ ድርጅቶች የሚሰጠው አገልግሎት ቀልጣፋ መሆኑን ለመግለፅ “One-stop government service” እያለ ጉራውን ይቸረቸራል። ለምሳሌ የእንግሊዝ የዓለም አቀፍ ንግድ መስሪያ ቤት (Department for International Trade) ለሀገሪቱ ባለሀብቶች ባወጣው መመሪያ መሰረት፣ በኢትዮጵያ የውጪ ምንዛሬ ማግኘት ወራት እንደሚፈጅና ከውጪ የገቡ ዕቃዎችን ለመረከብ እስከ 75 ቀናት ሊወስድ እንደሚችል ይገልጻል። የእንግሊዝ ባለሀብቶች ወደ ኢትዮጵያ ለመምጣት በቅድሚያ የሚመለከቱት የሀገራቸው መንግስት መመሪያ እንጂ የኢህአዴግን ጉራ አይደለም። ከዚህ በተጨማሪ፣ ዝቅተኛ የመሰረተ ልማት ሽፋንና ጥራት፣ እንዲሁም ግልፅነት የጎደለው የታክስ አስተዳደር፣ የተዘረከረከ ቢሮክራሲ፣ ...ወዘተ ለኢንዱስትሪው እድገት ማነቆ ናቸው። እነዚህ ማነቆዎች የተፈጠሩት በዋናነት የኢህአዴግ መንግስት ግልፅነትና ተጠያቂነት ያለው ሥራና አሰራር መዘርጋት ባለመቻሉ ነው።

3 ኛ፡- የኢህአዴግ መንግስት ሌሎችን አያሰራም!

የኢህአዴግ ፓርቲ በራሱ ቢዝነስ እየሰራ፣ እንደ መንግስት ሥራና አሰራሩን ከማሻሻልና የመሰረተ-ልማትን ጥራትና ተደራሽነት ከማሳደግ አንጻር የሚጠበቅበትን አለመወጣቱ ሳያንስ የግል ተቋማትንና ባለሀብቶችን ጉቦና የፖለቲካ ድጋፍ ይጠይቃል። ለምሳሌ፣ የእንግሊዝ የዓለም-አቀፍ ንግድ መስሪያ ቤት ባወጣው መመሪያ መሰረት፣ በሙስና ረገድ ኢትዮጵያ ከ177 ሀገራት ውስጥ 111ኛ ደረጃ ላይ እንደምትገኝ ጠቅሷል። ይህ ኢህአዴግ እንደሚለው “በኢንቨስትመንት ተመራጭ ሀገር” ሳትሆን የሙስኞች ሀገር መሆኗን በግልፅ ይጠቁማል። ከሙስና በተጨማሪ፣ “የኢህአዴግ ባለስልጣናት የግል ተቋማትን የፖለቲካ ድጋፍ ካልሰጣችሁን በማለት ቁም-ስቅላቸውን እንደሚያሳያቸው የ”Tilman Altenburg” ጥናት ውጤት ያረጋግጣል፡-

“The government deliberately employs a carrot-and-stick approach that differentiates between economic activities and firms, up to the point where

targets for individual firms are sometimes negotiated on a case-by case basis in exchange for public support.” Industrial policy in Ethiopia /Tilman Altenburg. – Bonn : DIE, 2010.

ስለዚህ፣ እንደ ኢህአዴግ ያለ የራሱን የቢዝነስ ድርጅቶች የሚያንቀሳቅስ ፓርቲ፣ ሥራና አሰራሩን ለማሻሻል አቅምና ቁርጠኝነት የሌለው መንግስት፣ የግል ቢዝነስ ተቋማትን በሙስናና በፖለቲካ አላላውስ ብሎ ስለ ምን ዓይነት “ኢንዱስትሪ-መር ኢኮኖሚ” ነው የምታወሩት? በቅድሚያ ለዘርፉ እድገት ዋና ማነቆ የሆነውን ችግር መቅረፍ ያስፈልጋል። እንደ አለመታደል ሆኖ፣ ለዘርፉ እድገት ዋና ማነቆ የሆነው የኢህአዴግ መንግስት ራሱ ነው!